

Počet zmínek: 1

Online: 1 |

Seskupeno dle: Typu média

Seřazeno dle: Datum vydání - od nejnovějších

Online 1

Proces absurdní, groteskní, tragický i erotický, ale především hudební

[přejít na web](#), [zobrazit sken](#)

Online, Datum publikace: 14.10.2025 9:54, Datum importu: 14.10.2025 10:05, Zdroj: operajournal.cz, Autor: David Chaloupka, Periodicita: Denně, Provozovatel: Václav Bečvář, Země: CZ, AVE: 500 Kč, GRP: 0, OTS: 17, Celková návštěvnost: 365, RU/den: 17, RU/měsíc: 203

Domácí divák má štěstí na působivé operní inscenace děl Philipa Glasse (nar. 1937), byť stěžejní a nejvýpravnější opery tohoto tvůrce v Čechách a

na Moravě živě nezazněly, ale někteří diváci je poznali alespoň v přenosech. Po velmi úspěšných inscenacích Pádu domu Usherů (Státní opera Praha 1999), Krásky a zvířete (**Národní divadlo** Praha 2003), V kárném táboře (Divadlo Archa Praha 2005) a Strašných dětech (Vývařovna Psychiatrické léčebny Bohnice v produkci ND Praha 2011) se do této úspěšné řady připojila i česká premiéra Procesu, opery ve dvou jednáních podle stejnojmenného románu Franze Kafky. Dílo bylo premiérováno roku 2014 a vzniklo na koprodukční objednávku. Není to první setkání slavného skladatele s Kafkovým textem, na poli operním se Kafkova povídka V kárném táboře stalopodkladem Glassovy stejnojmenné komorní opery pro tři protagonisty v roce 2000, sugestivním díle velmi věrném Kafkově předloze. Současná inscenace operního souboru **Národního divadla moravskoslezského** je vázána na přísné smluvní podmínky v krátké časové licenci (2 premiéry v dvojím obsazení + 12 repríz). Za prostor byl vybrán Kostel sv. Václava v centru **Ostravy** (nedaleko divadelní budovy). Volba budovy je logická v souladu s literární předlohou, protože klíčová a předposlední devátá kapitola románu nese název V chrámu

Proces Franze Kafky je zvláštní text se zvláštní historií. Patří do skupiny pozůstalostních próz, které měl Kafkův přítel Max Brod po jeho smrti zničit, ale nedokončený rukopis dostal již zřejmě roku 1920 do držení. Zveřejněním si sice zajistil Max Brod určitou literární nesmrtelnost (a zřejmě mnohem větší než je současný věhlas jeho literárního díla), ale také se mu dostalo četných výtek především ze strany literárních historiků po prvním vydání díla (Berlín 1925) ve vlastní redakci. Na jeho obranu je třeba uvést, že to byl (a možná stále je) neřešitelný úkol. Románové kapitoly existovaly pouze v rukopise, a ani jejich řazení nebylo jisté. Ustálilo se dělení do deseti zřejmě dokončených kapitol, vedle nich existuje minimálně šest nedokončených. Rukopis obsahoval řadu škrtnutých míst autorem. Bylo zcela jasné, že Kafka nepovažoval text za definitivní verzi a plánoval v něm řadu změn. S textem Procesu souvisejí například ještě za Kafkova života vydaná próza Sen, která ale do vlastního románového textu zařazena nebyla. Celou situaci komplikovala i fyzická nedostupnost originálního rukopisu, až do roku 1987 byl totiž znám jen z fotokopie. Z Brodovy pozůstalosti přešel rukopis do majetku jeho dlouholeté sekretářky a tajemnice. A teprve díky dražbě u renomované firmy Sotheby v roce 1988 se stal součástí muzejních sbírek instituce Literaturmuseum der Moderne v německém Marbachu.

Samozřejmě nedokončenost, formální nehotovost a fragmentárnost Kafkova textu byly živnou půdou pro řadu interpretací a adaptací pro další média. Zejména po II. světové válce Kafkův text začal rezonovat s obrovskými změnami ve společenských strukturách, včetně literárního a filozofického odrazu mechanismů v totalitních společnostech. Po válce byly vysílány první rozhlasové dramatizace Procesu, v šedesátých letech vznikly jevištní adaptace a vizuálně výrazně kodifikoval stejnojmenný film Orsona Wellesa z roku 1962 se skvělým mezinárodním obsazením. Od jevištních adaptací byl jen krok k opernímu zpracování, byť prózy Franze Kafky byly považovány dlouhou dobu za nezhudebnitelné. Teprve reprezentativní premiéra opery Der Prozess (Proces) rakouského skladatele Gottfrieda von Einem (1918–1996) na salcburském festivalu v létě roku 1953 dokázala širokému okruhu, že Kafkovy prózy obsahují značný potenciál pro operní jeviště. Nová Einemova opera již byla naplánována po velkém festivalovém úspěchu jeho opery Dantonova smrt podle Karla Georga Büchnera (Salzburg 1947) na léto 1950, ale vzhledem k nespokojenosti skladatele s libretem, které napsal jeho přítel Heinz Tilden von Cramer, se kompozice výrazně protahovala. Došlo i k zásadní dramaturgické změně, k původně šesti vybraným částím Kafkova románu byli tvůrci přidány ještě další tři obrazy. Názvy obrazů odpovídají názvům románových kapitol a pořadí obrazů se shoduje

se sledem knižních kapitol. Libreto zcela lineárně sleduje příběh obviněného prokuristy Josefa K., který se marně snaží v soudní mašinérii i v odcizené společnosti najít vysvětlení i pomoc. Salcburská premiéra pod taktovkou Karla Böhma soustředila vynikající tvůrce a zpěváky. Josefa K. ztvárnil slavný wagnerovský tenorista Max Lorenz a tři ženské postavy ztvárnila jediná sopranistka, proslulá interpretkou straussovských a mozartovských postav Lisa della Casa. Ještě v roce 1953 byl Proces inscenován v Berlíně, Vídni (převzatá inscenace ze Salcburku), Hamburku, Bernu, Mannheimu, Bernu, Neapoli a New Yorku (New York City Opera). Dílo bylo s určitými pauzami uváděno především na rakouských a německých scénách. Patří také mezi nemnoho operních děl podle Kafkových předloh, které měl možnost poznat domácí divák. Objevná inscenace Státní opery Praha (dirigent Ivan Pařík, režie a scénografie Karel Drgáč, kostýmy Josef Jelínek) s projekcemi a dotáčkami byla jednou z událostí hudebního života a inscenace v sezóně 1994/95 změnila názor domácích diváků na soudobou operu a možnosti inscenování vůbec. Navíc spojení tonální partitury a surreálního námětu se ukázalo jako skvěle rezonující s dobou velkých změn. Představení navštívil i skladatel s manželkou, literátkou a libretistkou Lotte Ingrisch. V příští sezóně bude Einemům Proces nastudován v obvyklé kratší sérii představení v Theater an der Wien.

Jako u většiny Kafkových děl nezůstalo u jediného zhudebnění. Ambiciózní záměr pojal v padesátých let i italský avantgardista Bruno Maderna, ale z jeho operního projektu pod Kafkova Procesu zbyly jen Studi per Il Processo di Franz Kafka pro soprán a orchestr (zpravidla datované rokem 1950). Určitý čas (kolem roku 1966) byla také literaturou uváděna kompozice Proces Jana Klusáka, ale tento skladatel se vrátil ke Kafkovu dílu až mnohem později. Pro rok 2005 si kodaňská opera objednala u renomovaného skladatele Poula Ruderse (nar. 1949) operu na námět Kafkova Procesu. Libretista Paul Bentley ale text chápal především jako černou komedii a obsáhlý prolog opery vycházející z korespondence Franze Kafky s jeho přítelkyněmi Felice Bauer a Grete Bloch pak přechází v koncepci střídajících se výjevů z vlastního románu (scén) a kratších výjevů ze života skladatele (tzv. protiscén). Opera Kafka's Trial s původním anglickým libretem byla pro premiérové uvedení v březnu 2005 přeložena do dánštiny. Přes kladné recenze ale nedošlo k většímu zájmu ze strany dalších operních domů. Další operní objednávku na tentýž námět obdržel slavný autor repetitivní hudby Philip Glass (nar. 1937) v roce 2012 jako koprodukční projekt mezi Music Theater Wales, Royal Opera Covent Garden, Scottish Opera a Theater Magdeburg. Ve své již dvacáté šesté opeře The Trial P. Glass projevil velkou úctu i věrnost Kafkovu textu. Libreto o 2 aktech napsal neméně slavný anglický dramatik, scenárista a režisér Christopher Hampton. Po premiéře roku 2014 na komorní scéně Covent Garden v Linbury Studio Theater (Glassův zvolený orchestr je tentokrát spíše komornějšího charakteru) následovaly další inscenace v totožné výpravě u dalších objednavatelů a v roce 2017 následovala i americká premiéra v Saint Louis. Kafkův Proces byl i inspirací pro operu amerického skladatele německého původu Gunthera Schullera (1925–2015). Pod názvem The Visitation Návštěva) byla uvedena na podzim roku 1966 v Hamburku. Skladatel a libretista v jedné osobě využil některé motivy románu a přenesl je do rasově rozděleného prostředí amerického Jihu. Hlavní hrdina, Afroameričan Carter Jones čelí každodennímu rasovému útlaku, nepochopení a násilí. Partitura je převážně komponována seriálně s odkazy na starší dodekafonické techniky, ale obsahuje četné elementy amerického jazzu a blues (skladatel během své kariéry spolupracoval jako hornista a úpravce s velikány světového jazzu), stejně jako orchestrace. Hamburská premiéra, se skvělým pěveckým obsazením (Tatiana Troyanos, Felicia Weathers, Kim Borg, Simon Estes ad.) a v režii slavného Günthera Rennerta, vzbudila pozornost a také skandál u konzervativního publika. Později skladatel upravil svitu z operní hudby. A v nepříliš dávné době stejnojmenná rock-opera na námět Kafkova Procesu obohatila repertoár pražské scény Rock Opera.

PROCES V OSTRAVĚ

Celkový charakter inscenace je samozřejmě dán vybraným prostorem, s ne právě objemnou chrámovou lodí se 13 řadami sedadel. Prostor je též limitován sloupovým lodí. Nad komorní orchestr je umístěno malé technické pódium a část výstupu se také může realizovat na chrámovém kůru. Před orchestrem je užší prostor, na kterém se odehrává většina rušné herecké akce, prostor pak zůstává stejný pro všechny operní obrazy a účinkující si vystačí jen s menším počtem rekvizit. Toto strohé řešení bez tradiční plošné scénografie vyhovuje strohým Kafkovým popisům a naprostou většinu vizuálních dojmů v inscenaci vytvářejí účinkující v kostýmech. Zdařilá výprava respektující architekturu gotického kostela a směřující k technickému řešení scény je dílem Davida Baziky. I návrhy kostýmů (Marta Roszkopfová) v dosti širokém časovém rozpětí, stylově především orientované ovšem na dobu Kafkovy dospělosti se zřetelnými tendencemi na kabaretní estetiku a vizualitu Výmarské republiky dobře ladí se zvolenou režisérskou linií inscenace. Snad jen kožich Strýce Alberta připomíná příliš fundusovou výpůjčku z Psohlavců. Divákovu imaginaci výrazně posouvají vizuálně vypracované titulky, které zaslouží jednoznačně pochvalu. Ty jsou mimo jiné inspirované jak animovanými sekvencemi z Hitchcockova filmu Vertigo, tak typografickými experimenty německé a ruské avantgardy 20. let 20. století.

Při posuzování četné operní tvorby Philipa Glasse (nar. 1937), která již atakuje hranici 30 děl, mě napadá sebekritický výrok Gioacchina Rossiniho: Kdo slyšel jedinou mou operu, zná je všechny. To ovšem při kvalitě Glassovy tvorby nelze brát jako výtku. Jeho nezaměnitelný styl, takřka okamžitě rozpoznatelný, a velký smysl pro dramatickou akci (ostatně seznam autorů námětů a libretistů jeho oper je úctyhodný) ho právem přivedly na přední pozici nejhranějšího žijícího operního skladatele. Ale i Glassova tvorba prošla značným vývojem, původní puristický, často etnický inspirovaný, hudební jazyk se postupně proměňoval. Poslední tvorba již velmi inklinuje ke klasickému opernímu výrazu a operní dramaturgii, byť vždy doprovázené jeho nezaměnitelným hudebním jazykem. S náročnou partiturou si

elegantně, dynamicky velmi diferencovaně a bez zbytečné zatíženosti poradil autor hudebního nastudování a dirigent představení Bruno Ferrandis , specialista (nejen) na soudobou hudbu a stálý hostující dirigent ostravských festivalů soudobé hudby. Režisérovi Jiřím Nekvasilovi se vyplatila orientace na fyzické herectví a erotické motivace (což mě, který jsem dosud považoval Kafkovu dílo v podstatě za asexuální mile překvapilo). Erotické motivy tak výrazně prostupují vztahy Josefa K. s ženami, ale v režii najdeme zde i zábavné epizody sadomasochistického charakteru (scéna s Bičovatelem). Díky zdůrazněné erotické lince příběh nabývá zcela jinou a nečekanou rovinu. Ostatně autorem libreta je jeden z nejúspěšnějších britských dramatiků Christopher Hampton, vedle původní tvorby také autor řady dramatizací slavných předloh. Jeho divadelní verze erotického románu v dopisech Nebezpečné známosti byla inscenovaná na jevištích celého světa. Nekvasilova režie je velmi dynamická, ale nikoliv na úkor srozumitelnosti příběhu. Využívá různé stylizační postupy, v závěru představení pak sílí příklon k estetice (pokleslého) kabaretu, což vede k úvahám o inspiraci Osbornovým dramatem Komik a ve vizuální rovině Kubrickovým filmem Mechanický pomeranč . Zdařilé režijně-výtvarné koncepci bych snad vytkl jen jeden rozšířený neduh naší doby, nadužívání fotografického portrétu Franze Kafky – ikonického snímku, který až otravně provázel loňské sté výročí úmrtí na všech domácích i světových kulturních frontách. Přinejmenším literárním historikům je sice jasné, že postava Josefa K. nese některé autorovy rysy, že iniciály postavy Fräulein Bürstner jsou totožné s monogramem bývalé Kafkovy snoubenky Felice Bauer atd., ale přílišná doslovnost a spojování autora s jeho hrdiny většinou vedou k potlačování divácké představitosti.

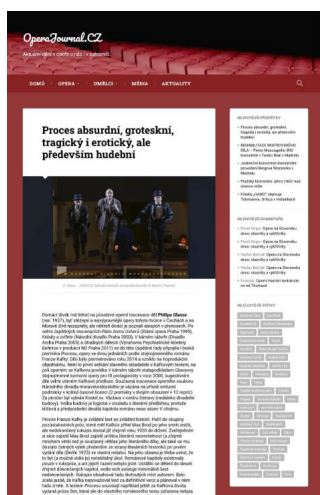
Vyrovnaný sólistický ansámbl s převážně velmi dobrou srozumitelností zpívaného slova (v angličtině) vedl v hlavní roli barytonista Jiří Hájek , pěvec lyrického hlasového základu (čehož je si dobře vědom při hlasovém rozvrhu této náročné role). V roli obviněného Josefa K. opět potvrdil své postavení jednoho z nejlepších zpívajících herců své generace, ostatně měl s Glassovou hudbou již úspěšnou zkušenost v české inscenaci Strašných dětí . Civilně pojatý a pečlivě gradovaný herecký výkon se propojil se suverénním zvládnutím vokálního partu. Bohužel chrámová architektura sebou nesou určité akustické záludnosti, a tak pěvecký projev zpěváků na některých místech byl najednou zatížen zbytečnou sonoritou nebo zvukovou deformací. Stejně jako v prvním zhudebnění Kafkovy Procesu v opěře G. von Einem a P. Glass spojil role tak, aby jeden představitel mohl vytvářet dvě a více rolí. Nejvýraznějším protihráčem Jiřího Hájka se tak stal tenorista Vincenc Ignác Novotný v trojroli Studenta / Bertholda, Bičovatele a malíře Titorelliho ve velmi expresivních ale zároveň zcela odlišných hereckých studiích. Charismatický zpěvák dokázal dát charakterům i vokální preciznost a velkou intenzitu výrazu. Pozadu nezůstaly ani dámy. Sopranistka Karolína Levková ve dvojroli Slečny Bürstnerové a Leni předvedla také velmi rozdílné polohy a vokální kvalitu výkonu jen nepatrně poškodilo několika ne ideálně znějících vysokých tónů. Na kontrastu klidné bytné Paní Grubachové a smyslné Pradleny / Manželky soudního sluhu stavěla své výkony i mezzosopranistka Šárka Hrbáčková . Oba party vytvořila s velkým vkusem a vokálně velmi jistě. I další představitelé Martin Javorský (Stráž 1, Block), Ihor Maryshkin (Soudce, Asistent, Právník Huld) a Erik Ondruš (Stráž 2, Soudní sluha, Přednosta soudní kanceláře, Kněz) výborně zvládly své výstupy hlasově i při předepsané náročné herecké akci. Josef Kovačič (Inspektor, Strýc Albert) sice výborně zapadl do ansámblu, ale jeho hlas zněl až příliš hřmotně.

Ostravský Proces je představení, které by si neměl nechat divák ujít. Navíc tento titul i inscenace skvěle uvádí sezónu místního operního souboru, skládající se ze tří existenciálních látek různých období a stylů. Protože po Josefovi K. a jeho Procesu , následují Rossiniho Mojžíš a faraon a Prokofjevův Hráč . Dvěma slovy: sezóna snů.

Philip Glass: Proces, **Národní divadlo moravskoslezské – Ostrava**, Kostel svatého Václava, psáno z reprízy 12.října 2025

V článku jsou použity výňatky z autorova textu Franz Kafka a opera , uveřejněné na serveru Operaplus v roce 2024.

Pro přidávání komentářů se musíte nejdříve přihlásit

do roku 1987 byl totiž znám jen z fotokopie. Z Brodovy pozůstalosti přešel rukopis do majetku jeho dlouholeté sekretářky a tajemnice. A teprve díky dražbě u renomované firmy Sotheby v roce 1988 se stal součástí muzejních sbírek instituce Literaturmuseum der Moderne v německém Marbachu.

Samozřejmě nedokončenost, formální nehotovost a fragmentárnost Kafka textu byly živnou půdou pro řadu interpretací a adaptací pro další média. Zejména po II. světové válce Kafkaův text začal rezonovat s obrovskými změnami ve společenských strukturách, včetně literárního a filozofického odrazu mechanismů v totalitních společnostech. Po válce byly vysílány první rozhlasové dramatizace *Procesu*, v šedesátých letech vznikly jevištní adaptace a vizuálně výrazně kodifikoval stejnojmenný film Orsona Wellesa z roku 1962 se skvělým mezinárodním obsazením. Od jevištních adaptací byl jen krok k opernímu zpracování, byť prózy Franze Kafky byly považovány dlouhou dobu za nezhudebnitelné. Teprve reprezentativní premiéra opery *Der Prozess (Proces)* rakouského skladatele Gottfrieda von Einema (1918–1996) na salcburském festivalu v létě roku 1953 dokázala širokému okruhu, že Kafkaovy prózy obsahují značný potenciál pro operní jeviště. Nová Einemova opera již byla naplánována po velkém festivalovém úspěchu jeho opery *Dantonova smrt* podle Karla Georga Büchnera (Salzburg 1947) na léto 1950, ale vzhledem k nespokojenosti skladatele s libretem, které napsal jeho přítel Heinz Tilden von Cramer, se kompozice výrazně protahovala. Došlo i k zásadní dramaturgické změně, k původně šesti vybraným částím Kafkaova románu byli tvůrci přidáni ještě další tři obrazy. Názvy obrazů odpovídají názvům románových kapitol a pořadí obrazů se shoduje se sledem knižních kapitol. Libreto zcela lineárně sleduje příběh obviněného prokuristy Josefa K., který se marně snaží v soudní mašinérii i v odcizené společnosti najít vysvětlení i pomoc. Salcburská premiéra pod taktovkou Karla Böhma soustředila vynikající tvůrce a zpěváky. Josefa K. ztvárnil slavný wagnerovský tenorista Max Lorenz a tři ženské postavy ztvárnila jediná sopranistka, proslulá interpretkou straussovských a mozartovských postav Lisa della Casa. Ještě v roce 1953 byl *Proces* inscenován v Berlíně, Vídní (převzatá inscenace ze Salcburku), Hamburku, Bernu, Mannheimu, Bernu, Neapoli a New Yorku (New York City Opera). Dílo bylo s určitými pauzami uváděno především na rakouských a německých scénách. Patří také mezi nemnoho operních děl podle Kafkaových předloh, které měl možnost poznat domácí divák. Objevná inscenace Státní opery Praha (dirigent Ivan Pařík, režie a scénografie Karel Drgáč, kostýmy Josef Jelínek) s projekcemi a dotáčkami byla jednou z událostí hudebního života a inscenace v sezóně 1994/95 měnila názor domácích diváků na soudobou operu a možnosti inscenování vůbec. Navíc spojení tonální partitury a surreálního námětu se ukázalo jako skvěle rezonující s dobou velkých změn. Představení navštívil i skladatel s manželkou, literátkou a libretistkou Lotte Ingrisch. V příští sezóně bude Einemův *Proces* nastudován v obvyklé kratší sérii představení v Theater an der Wien.

Jako u většiny Kafkaových děl nezůstalo u jediného zhudebnění. Ambiciózní záměr pojal v padesátých let i italský avantgardista Bruno Maderna, ale z jeho operního projektu pod Kafkaova *Procesu* zbyly jen *Studí per Il Processo di Franz Kafka* pro soprán a orchestr (zpravidla datované rokem 1950). Určitý čas (kolem roku 1966) byla také literaturou uváděna kompozice *Proces* Jana Klusáka, ale tento skladatel se vrátil ke Kafkaovu dílu až mnohem později. Pro rok 2005 si kodaňská opera objednala u renomovaného skladatele Poula Ruderse (nar. 1949) operu na námět Kafkaova *Procesu*. Libretista Paul Bentley ale text chápal především jako černou komedii a obsáhlý prolog opery vycházející z korespondence Franze Kafky s jeho přítelkyněmi Felice Bauer a Grete Bloch pak přechází v koncepci střídajících se výjevů z vlastního románu (scén) a kratších výjevů ze života skladatele (tzv. protiscén). Opera *Kafka's Trial* s původním anglickým libretem byla pro premiérové uvedení v březnu 2005 přeložena do dánštiny. Přes kladné recenze ale nedošlo k většímu zájmu ze strany dalších operních domů. Další operní objednávku na tentýž námět obdržel slavný autor repetitivní hudby Philip Glass (nar. 1937) v roce 2012 jako koprodukční projekt mezi Music Theater Wales, Royal Opera Covent Garden, Scottish Opera a Theater Magdeburg. Ve své již dvacáté šesté opeře *The Trial* P. Glass projevil velkou úctu i věrnost Kafkaovu textu. Libreto o 2 aktech napsal neméně slavný anglický dramatik, scenárista a režisér Christopher Hampton. Po premiéře roku 2014 na komorní scéně Covent Garden v Linbury Studio Theater (Glassův zvolený orchestr je tentokrát spíše komornějšího charakteru) následovaly další inscenace v totožné výpravě u dalších objednavatelů a v roce 2017 následovala i americká premiéra v Saint Louis. Kafkaův *Proces* byl i inspirací pro operu amerického skladatele německého původu Gunthera Schullera (1925–2015). Pod názvem *The Visitation (Návštěva)* byla uvedena na podzim roku 1966 v Hamburku. Skladatel a libretista v jedné osobě využil některé motivy románu a přenesl je do rasově rozděleného prostředí amerického Jihu. Hlavní hrdina, Afroameričan Carter Jones čelí každodennímu rasovému útlaku, nepochopení a násilí. Partitura je převážně komponována seriálně s odkazy na starší dodekafonické techniky, ale obsahuje četné elementy amerického jazzu a blues (skladatel během své kariéry spolupracoval jako hornista a úpravce s velikány světového jazzu), stejně jako orchestrace. Hamburská premiéra, se skvělým pěveckým obsazením (Tatiana Troyanos, Felicia Weathers, Kim Borg, Simon Estes ad.) a v režii slavného Günthera Rennerta, vzbudila pozornost a také skandál u konzervativního publika. Později skladatel upravil svitu z operní hudby. A v nepříliš dávno době stejnojmenná rock-opera na námět Kafkaova *Procesu* obohatila repertoár pražské scény Rock Opera.

P. Glass – PROCES, Národní divadlo moravskoslezské © Martin Popelář

PROCES V OSTRAVĚ

Celkový charakter inscenace je samozřejmě dán vybraným prostorem, s ne právě objemnou chrámovou lodí se 13 řadami sedadel. Prostor je též limitován sloupovím lodi. Nad komorní orchestr je umístěno malé technické pódium a část výstupu se také může realizovat na chrámovém kůru. Před orchestrem je užší prostor, na kterém se odehrává většina rušné herecké akce, prostor pak zůstává stejný pro všechny operní obrazy a účinkující si vystačí jen s menším počtem rekvizit. Toto strohé řešení bez tradiční plošné scénografie vyhovuje strohým Kafkovým popisům a naprostou většinu vizuálních dojmů v inscenaci vytvářejí účinkující v kostýmech. Zdařilá výprava respektující architekturu gotického kostela a směřující k technickému řešení scény je dílem **Davidy Baziky**. I návrhy kostýmů (**Marta Roszkopfová**) v dosti širokém časovém rozpětí, stylově především orientované ovšem na dobu Kafkovy dospělosti se zřetelnými tendencemi na kabaretní estetiku a vizualitu Výmarské republiky dobře ladí se zvolenou režisérskou linií inscenace. Snad jen kožich Strýce Alberta připomíná příliš fundusovou výpůjčku z *Psohlavců*. Divákovu imaginaci výrazně posouvají vizuálně vypracované titulky, které zaslouží jednoznačně pochvalu. Ty jsou mimo jiné inspirované jak animovanými sekvencemi z Hitchcockova filmu *Vertigo*, tak typografickými experimenty německé a ruské avantgardy 20. let 20. století.

Při posuzování četné operní tvorby Philipa Glasse (nar. 1937), která již atakuje hranici 30 děl, mě napadá sebekritický výrok Gioacchina Rossiniho: *Kdo slyšel jedinou mou operu, zná je všechny*. To ovšem při kvalitě Glassovy tvorby nelze brát jako výtku. Jeho nezaměnitelný styl, takřka okamžitě rozpoznatelný, a velký smysl pro dramatickou akci (ostatně seznam autorů námětů a libretistů jeho oper je úctyhodný) ho právem přivedly na přední pozici nejhranějšího žijícího operního skladatele. Ale i Glassova tvorba prošla značným vývojem, původní puristický, často etnicky inspirovaný, hudební jazyk se postupně proměňoval. Poslední tvorba již velmi inklinuje ke klasickému opernímu výrazu a operní dramaturgii, byť vždy doprovázené jeho nezaměnitelným hudebním jazykem. S náročnou partiturou si elegantně, dynamicky velmi diferencované a bez zbytečné zatíženosti poradil autor hudebního nastudování a dirigent představení **Bruno Ferrandis**, specialista (nejen) na soudobou hudbu a stálý hostující dirigent ostravských festivalů soudobé hudby. Režisérovi **Jiřímu Nekvasilovi** se vyplatila orientace na fyzické herectví a erotické motivace (což mě, který jsem dosud považoval Kafkova dílo v podstatě za asexuální mile překvapilo). Erotické motivy tak výrazně prostupují vztahy Josefa K. s ženami, ale v režii najdeme zde i zábavné epizody sadomasochistického charakteru (scéna s Bičovatelem). Díky zdůrazněné erotické lince příběh nabývá zcela jinou a nečekanou rovinu. Ostatně autorem libreta je jeden z nejúspěšnějších britských dramatiků Christopher Hampton, vedle původní tvorby také autor řady dramatizací slavných předloh. Jeho divadelní verze erotického románu v dopisech *Nebezpečné známosti* byla inscenovaná na jevištích celého světa. Nekvasilova režie je velmi dynamická, ale nikoliv na úkor srozumitelnosti příběhu. Využívá různé stylizační postupy, v závěru představení pak sílí příklon k estetice (pokleslého) kabaretu, což vede k úvahám o inspiraci Osbornovým dramatem *Komik* a ve vizuální rovině Kubrickovým filmem *Mechanický pomeranč*. Zdařilé režijně-výtvarné koncepci bych snad vytkl jen jeden rozšířený neduh naší doby, nadužívání fotografického portrétu Franze Kafky – ikonického snímku, který až otravně provázel loňské sté výročí úmrtí na všech domácích i světových kulturních frontách. Přinejmenším literárním historikům je sice jasné, že postava Josefa K. nese některé autorovy rysy, že iniciály postavy Fräulein Bürstner jsou totožné s monogramem bývalé Kafkovy snoubenky Felice Bauer atd., ale přílišná doslovnost a spojování autora s jeho hrdinou většinou vedou k potlačování divácké představivosti.

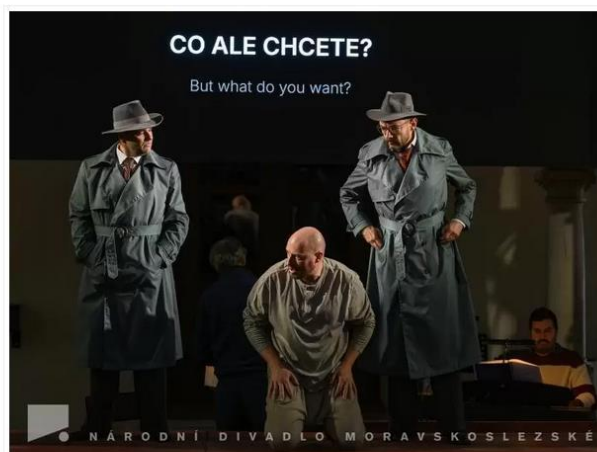
Vyrovnaný sólistický ansámbl s převážně velmi dobrou srozumitelností zpívaného slova (v angličtině) vedl v hlavní roli barytonista **Jiří Hájek**, pěvec lyrického hlasového základu (čehož je si dobře vědom při hlasovém rozvrhu této náročné role). V roli obviněného Josefa K. opět potvrdil své postavení jednoho z nejlepších zpívajících herců své generace, ostatně měl s Glassovou hudbou již úspěšnou zkušenost v české inscenaci *Strašných dětí*. Civilně pojatý a pečlivě gradovaný herecký výkon se propojil se suverénním zvládnutím vokálního partu. Bohužel chrámová architektura celou pasou určitě ekvisecké zálibnosti a tak náveskní projev zněvůli na

sebou nesou drůbež a kusy železa, a tak pověky projev zpěváků na některých místech byl najednou zatížen zbytečnou sonoritou nebo zvukovou deformací. Stejně jako v prvním zhudebnění Kafkova *Procesu* v opeře G. von Einema i P. Glass spojil role tak, aby jeden představitel mohl vytvářet dvě a více rolí. Nejvýraznějším protihráčem Jiřího Hájka se tak stal tenorista **Vincenc Ignác Novotný** v trojroli Studenta / Bertholda, Bičovatele a malíře Titorelliho ve velmi expresivních ale zároveň zcela odlišných hereckých studiích. Charismatický zpěvák dokázal dát charakterům i vokální preciznost a velkou intenzitu výrazu. Pozadu nezůstaly ani dámy. Sopranistka **Karolína Levková** ve dvojroli Slečny Búrstnerové a Leni předvedla také velmi rozdílné polohy a vokální kvalitu výkonu jen nepatrně poškodilo několika ne ideálně znějících vysokých tónů. Na kontrastu klidné bytné Paní Grubachové a smyslné Pradleny / Manželky soudního sluhy stavěla své výkony i mezzosopranistka **Šárka Hrbáčková**. Oba party vytvořila s velkým vkusem a vokálně velmi jistě. I další představitelé **Martin Javorský** (Stráž 1, Block), **Ihor Maryshkin** (Soudce, Asistent, Právník Huld) a **Erik Ondruš** (Stráž 2, Soudní sluha, Přednosta soudní kanceláře, Kněz) výborně zvládly své výstupy hlasově i při předepsané náročné herecké akci. **Josef Kovačič** (Inspektor, Strýc Albert) sice výborně zapadl do ansámblu, ale jeho hlas zněl až příliš hřmotně.

Ostravský *Proces* je představení, které by si neměl nechat divák ujít. Navíc tento titul i inscenace skvěle uvádí sezónu místního operního souboru, skládající se ze tří existenciálních látek různých období a stylů. Protože po Josefovi K. a jeho *Procesu*, následují Rossiniho *Mojžíš a faraon* a Prokofjevův *Hráč*. Dvěma slovy: sezóna snů.

Philip Glass: *Proces*, Národní divadlo moravskoslezské – Ostrava, Kostel svatého Václava, psáno z reprízy 12.října 2025

V článku jsou použity výňatky z autorova textu *Franz Kafka a opera*, uveřejněné na serveru Operaplus v roce 2024.

Zleva: Martin Javorský, Jiří Hájek (Josef K.), Josef Škarka (alt. Erik Ondruš) © Martin Popelář

Jiří Hájek (Josef K.) a Bree Nichols (alt. Karolína Levková) © Martin Popelář

Zleva: Pavel Divín (Josef K.) a Petr Urbánek (alt. Ihor Maryshkin) © Martin Popelář

Jiří Hájek (Josef K.) a členky operního studia NDM © Martin Popelář

Anna Nitrová (alt. Šárka Hrbáčková) © Martin Popelář

David Chaloupka

14. 10. 2025

Opera v tuzemsku

Ondruš, Levková, Ferrandis, Bazika, Josef K., Hrbáčková, Kostel sv. Václava Ostrava, Glass Philip, Národní divadlo moravskoslezské, Novotný Vincenc Ignác, Maryshkin, Hájek Jiří, Nekvasil, Kafka Franz, Kovačič, Proces, Roszkopfová, Max Brod

Předchozí příspěvek

Napsat komentář

Pro přidávání komentářů se musíte nejdříve přihlásit.

O NÁS

» Štítky

» Odkazy

